

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE
ȘI
CERCETĂRI
ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
IX

2013

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI, 2013

Colegiul de redacție

PROF. DR. ALEXANDRU BARNEA (Universitatea București), **DR. SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS), **PROF. DR. CLIVE BONSALL** (University of Edinburgh), **PROF. DR. NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), **DR. GH. I. CANTACUZINO** (Institutul de „Arheologie Vasile Pârvan” București), **DR. UWE FIEDLER** (Berlin), **DR. RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București), **DR. ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), **PROF. DR. ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), **PROF. DR. ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire), **ACAD. ALEXANDRU VULPE** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București).

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESU – redactor-șef

ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, ADRIAN DOBOȘ, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPÂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

LILIANA ZAHARIA – secretar de redacție

Redactor Editura Academiei Române: **ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Tehnoredactor Editura Academiei Române: **DOINA STOIA**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro.

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, sector 3, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C. MANPRES DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere, nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301–302, sector 1, București, România, tel./fax: (4021) 314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derex_com@yahoo.com

Orice corespondență se va trimite Colegiului de redacție pe adresa: str. Henri Coandă 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62. și redactie_iab@yahoo.com

Normele de redactare a manuscriselor și lista abrevierilor folosite în revistă sunt în general aceleași ca în celelalte publicații ale Institutului de Arheologie. În măsura în care vom elabora alte norme, ne obligăm să le publicăm în numărul următor.

© 2013, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boinești (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques	7
ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici și proveniență	41
MIHAI GLIGOR, MARIANA ROȘU, CĂLIN ȘUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petrești Culture	67
CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Noi aspecte ale plasticii antropomorfe descoperite la Dunărea de Jos	83
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) – campaniile 2011 și 2012	97
DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid”?	145
MIRCEA DABÎCA, Noi cercetări arheologice în partea de sud a cetății Histria. Campaniile 2003–2009	157
ALEXANDRU BĂDESCU – Amfore orientale de tip Kapitän II descoperite la <i>Histria</i> în Sectorul <i>Basilica extra muros</i>	189
ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEȘTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania)	3; ;
BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgșoru Vechi	219
RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preambul la o cercetare arheologică a fostei colonii de muncă forțată din perioada comunistă de la Poarta Albă, România	231

RECENZII

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), <i>Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, 413 p. (Cristian Eduard Ștefan)	243
Abrevieri	245

SOMMAIRE

ALAIN TUFFREAU, ROXANA DOBRESU, SANDA BALESCU, MĂDĂLIN CORNEL VĂLEANU, Boinești (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques	7
ALEXANDRU CIORNEI, Petrografia silicolitelor din siturile Paleoliticului superior de pe Valea Dunării. Caracteristici și proveniență.....	41
MIHAI GLIGOR, MARIANA ROȘU, CĂLIN ȘUTEU, New Evidence on Burial Practices in Petrești Culture	67
CAMELIA-MIRELA VINTILĂ, CARMEN PAVEL, MARIAN NEAGU, Several antropomorphic figurines found during the excavations on the Vidra tell	83
ALIN FRÎNCULEASA, BIANCA PREDA, OCTAV NEGREA, ANDREI DORIAN SOFICARU, Archaeological research in the Bronze Age cemetery at Câmpina (Prahova county) – campaigns 2011 și 2012.....	97
DANIEL SPÂNU, Fibule „de tip hibrid”?	145
MIRCEA DABÎCA, Les principaux résultats des fouilles menées entre 2003 et 2009 à Histria, dans le périmètre du Secteur sud	157
ALEXANDRU BĂDESCU – Amphoras Kapitän II discovered at Histria, in extra muros Basilica	189
ANNAMARIA DIANA, MIHAI MEȘTER, Meeting an Early Medieval Community: A Preliminary Analysis of the Human Skeletal Remains from the Jucu Cemetery (Cluj-Napoca, Romania)	3; ;
BOGDAN CIUPERCĂ, ANDREI MĂGUREANU, EUGEN PAVELEȚ, DORIN SÂRBU, Archaeological research Cercetări arheologice în Curtea Domnească de la Târgșoru Vechi.....	219
RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, MIHAI FLOREA, Preamble of planned archaeological research in the former forced labor camp from the communist period at Poarta Albă, Romania	231

COMPTE-RENDUS

Laurent Carozza, Cătălin Bem, Cristian Micu (eds.), <i>Société et environnement dans la zone du Bas Danube durant le 5ème millénaire avant notre ère</i> , Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, 413 p. (Cristian Eduard Ștefan)	243
Abréviations	245

Preambul la o cercetare arheologică a fostei colonii de muncă forțată din perioada comunistă de la Poarta Albă, România

RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN*, MIHAI FLOREA**

Keywords: archaeology, Communist period, forced labor camp, Danube–Black Sea Canal, Romania.

Abstract: The present text is a preamble of proposed archaeological excavations in the former forced labor camp from the communist period at Poarta Albă, Dobrudja, Eastern Romania. In the 1950s thousands of persons were arrested for political and/or religious reasons and sent to Poarta Albă to work for the construction of the Danube–Black Sea Canal; many of them died due to the extermination conditions in the camp. To honor them, an Orthodox monastery is going to be built in the area of the former camp. We argue that the main aim of a future archaeological approach should be to uncover the memories hold by the site and surrounding landscape, *i.e.* “the material memory” (Olivier 2008), and to contribute to the creation of a memorial museum, part of the monastery. Following the preliminary fieldwork carried out in 2012, a series of structures were mapped and photographed, the majority of which belong most probably to the former camp.

Cuvinte-cheie: arheologie, perioada comunistă, colonie de muncă forțată, Canalul Dunăre–Marea Neagră, România.

Rezumat: Textul de față este un preambul al unor propuse săpături arheologice în fosta colonie de muncă forțată din perioada comunistă de la Poarta Albă, Dobrogea, estul României. În anii ’1950, mii de persoane au fost arestate pe motive politice și/sau religioase și trimise la Poarta Albă pentru a lucra la construirea Canalului Dunăre–Marea Neagră; multe dintre ele au murit datorită condițiilor de exterminare din colonie. Pentru cinstirea lor, urmează a se construi o mănăstire ortodoxă în aria fostei colonii. Considerăm că scopul principal al unui viitor demers arheologic ar trebui să fie acela de a scoate la iveală memoriile deținute de sit și de peisajul înconjurător, *i.e.* „memoria materială” (Olivier 2008), și de a contribui la realizarea unui muzeu memorial, parte a mănăstirii. În urma cercetărilor de teren preliminare efectuate în anul 2012, au fost cartate și fotografiate o serie de structuri ce, foarte probabil, aparțin în majoritatea lor fostei colonii.

INTRODUCERE

În perioada comunistă, Poarta Albă (com. Poarta Albă, jud. Constanța) a fost cea mai mare dintre coloniile de muncă forțată înființate cu

ocazia lucrărilor de construcție a Canalului Dunăre–Marea Neagră – un proiect demarat în anul 1949 și abandonat în 1953 după moartea lui I. V. Stalin¹. Numărul maxim de deținuți politici internați în colonia Poarta Albă a fost în jur de 12.000, aceștia fiind considerați drept „elemente dușmănoase regimului”². Categoria deținuților politici de la Canal „era extrem de eterogenă: țărani care s-au opus colectivizării, sârbi de la frontiera iugoslavă deveniți nesiguri prin vecinătatea cu «călăul Tito», preoți, călugărițe și călugări, foști miniștri, foști legionari (reali sau bănuți), ziariști”³. Datorită foamei endemice, a muncilor epuizante, a torturilor fizice și a lipsei tratamentului medical, în rândurile deținuților politici rata mortalității a fost una ridicată⁴. Mulți dintre cei care au murit la Canal, cum este cazul preoților sau a monahilor și a monahiilor, dar și a numeroși laici, au fost arestați și au suferit pentru credința lor în Hristos, motiv pentru care, potrivit tradiției creștine, pot fi considerați martiri⁵. Drept urmare, în anul 2012, la inițiativa Părintelui Justin Pârvu de la Mănăstirea Petru Vodă (jud. Neamț), la rândul său tot un fost deținut politic, s-au început demersurile în vederea ridicării unei mănăstiri cu hramul Sfinților Români și închinată oamenilor care și-au pierdut viața la Canal. În luna iulie 2012 au fost sfințite fundațiile primei construcții, și anume a unui paraclis (fig. 1). Totodată, exista intenția din partea comunității monahale de a amenaja în cadrul mănăstirii un

¹ Pentru o sinteză, vezi Tismăneanu *et al.* 2007, p. 587–597.

² Tismăneanu *et al.* 2007, p. 590.

³ Jela 2006, p. 131.

⁴ Tismăneanu *et al.* 2007, p. 594.

⁵ Vezi, de exemplu, Pomazanski 2008.

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, str. Henri Coandă, nr. 11, Sector 1, 010667, București, România; adresă e-mail: al_dragoman@yahoo.com

** Muzeul Național de Istorie a României, Calea Victoriei, nr. 12, București, România; adresă e-mail: mihaimfs@yahoo.com

muzeu tematic și, eventual, de a reconstitui o construcție din fostul lagăr. În acest context, ne-am gândit că ar fi important ca în viitor zona să fie cercetată arheologic cu scopul documentării urmelor materiale existente. Un astfel de proiect arheologic s-ar constitui într-o evocare a suferinței îndurate de cei deportați în coloniile de muncă forțată de pe traseul Canalului, într-o încercare de revelare a straturilor de memorie sedimentate până astăzi în acest loc, precum și într-un act de cinstire a „noilor mărturisitori”.

ISTORICUL CERCETĂRII ȘI PREMISE TEORETICE

Primele cercetări privind materialitatea represiunii din perioada comunistă din estul Europei au fost întreprinse imediat după schimbările politice survenite în 1989. De exemplu, în anul 1991, arheologii polonezi au efectuat investigații preliminare în presupusele cimitire N.K.V.D. de la Harkov și Miednoje, unde, precum în cazul sitului de la Katyn, se bănuia că fuseseră îngropați o parte dintre ofițerii polonezi capturați și executați de sovietici în 1940, pentru ca ulterior, între 1994 și 1996, să realizeze săpături arheologice de amploare în toate cele trei locuri⁶. Săpături similare au avut loc și în alte țări anexate cândva de Uniunea Sovietică, de exemplu în Lituania⁷. Pe lângă identificarea și cercetarea gropilor comune, analizele din diverse perspective asupra culturii materiale a sistemului represiv comunist au avut în vedere și relația dintre memorie și arhitectura represiunii, cum ar fi Zidul Berlinului⁸, foste închisori politice din Blocul Sovietic⁹ sau foste lagăre de concentrare naziste utilizate de sovietici în scop punitiv după 1945¹⁰. Având în vedere faptul că situl de la Poarta Albă a fost o colonie penitenciară, merită menționate și cercetările arheologice efectuate în situri similare construite de alte regimuri totalitare, precum lagărele de muncă forțată de la Bustarviejo și Castuera din Spania lui Franco¹¹, lagărele de concentrare naziste de la Chelmo, Treblinka, Sobibór și Belzec din Polonia¹² sau lagărul de prizonieri de război Sværholt din Norvegia¹³.

Prin comparație, în România cercetările dedicate materialității represiunii comuniste au început mult mai târziu, odată cu înființarea în anul 2005 a Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului din România (rebotezat în anul 2009 Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc). Cercetările arheologice au fost demarate de „Departamentul Investigații Speciale” din cadrul I.I.C.C.R. cu scopul de a obține date privind politica de exterminare a deținuților politici sub regimul comunist și condițiile în care s-au petrecut crimele¹⁴. Drept urmare, au fost investigate o serie întreagă de puncte în care au fost îngropate victime ale aparatului de represiune comunist¹⁵. Deși incontestabil meritorii, cercetările arheologice inițiate de I.I.C.C.R. au constatat până acum aproape exclusiv¹⁶ din lucrări de exhumare, motiv pentru care ele pot fi caracterizate mai degrabă ca un demers de antropologie legală, ce utilizează metode de săpătură specifice arheologiei, și mai puțin ca arheologie¹⁷. În acest tip de demers, cultura materială se constituie doar într-un pretext pentru a aborda teme considerate a fi mai importante și situate dincolo de obiectele propriu-zise, cum sunt reconstituirea istorică a evenimentelor și, în sens mai larg, caracterul criminal al regimului totalitar comunist. Astfel, cultura materială este redusă, pe de o parte, la simplul statut juridic de „probă” ce nu face altceva decât să (re)confirme informații cunoscute deja din sursele scrise sau orale, iar pe de altă parte, la cel de simbol al unor evenimente traumatice. Paradoxal, o astfel de arheologie ignoră practic cultura materială¹⁸.

Un demers arheologic în adevăratul sens al cuvântului trebuie să aibă drept obiectiv însăși materialitatea, în cazul de față cea a represiunii comuniste. Urmându-l pe Laurent Olivier, principala premisă de la care pornim este aceea conform căreia vestigiile arheologice sunt „memorie materializată”¹⁹. Aceste vestigii se constituie în „memoria materială” a trecutului și reprezintă, alături de „memoria psihică a trecutului” (*i.e.* mărturiile și

⁶ Kola 2005.

⁷ Jankauskas *et al.* 2005.

⁸ Dolf-Bonekämper 2002; van der Hoorn 2003; Schofield 2009, Capitolul 4; Klausmeier 2009.

⁹ Gallinat 2006; Mark 2010.

¹⁰ Farmer 1995; vezi și Beech 2002.

¹¹ Falquina Aparicio *et al.* 2008; González-Ruibal 2012.

¹² Gilead *et al.* 2009.

¹³ Olsen, Witmore 2012.

¹⁴ *E.g.* Raport 2006, p. 4.

¹⁵ *E.g.* Petrov 2007; Petrov, Budeancă 2007.

¹⁶ O excepție o reprezintă săpăturile efectuate de I.I.C.C.M.E.R. în interiorul penitenciarului din Aiud în vederea recuperării unor săbii ce au aparținut unor membri ai Armatei Regale și care au fost ascunse de câțiva deținuți politici (vezi comunicatul de presă din 2013: http://www.iiccr.ro/ro/presa/comunicate/comunicate_de_presa_2013/iiccrmer_reia_sapaturile_in_penitenciarul_aiud_pentru_recuperarea_unor_sabii_de_o_valoare_istorica_inestimabila/; accesat: 2 iunie 2013).

¹⁷ Vezi Olivier 2001.

¹⁸ Vezi Olsen 2003.

¹⁹ Olivier 2008.

tradițiile colective ce comemorează locuri sau evenimente ale trecutului) și de memoria scrisă (*i.e.* sursele scrise sau mențiunile istorice), una dintre formele prin care trecutul continuă să existe în prezent²⁰. În consecință, demersul nostru nu își propune să aducă noi date sau confirmări privind evenimentele istorice, ci are în vedere manierele în care trecutul este conținut în prezent, în elementele materiale ce au aparținut fostei colonii de muncă forțată de la Poarta Albă. Din această perspectivă, sunt relevante în egală măsură atât urmele materiale din perioada represiunii comuniste, cât și cele ulterioare abandonării lucrărilor la Canal, deoarece ambele compun memoria și destinul acestui loc încărcat de suferință.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE SUPRAFAȚĂ DIN AUGUST 2012

Ca preambul la o viitoare săpătură arheologică în cadrul fostei colonii de muncă forțată, în vara anului 2012 ne-am deplasat timp de două zile la Poarta Albă (fig. 2). Situl se află la aproximativ 5,5 km nord-est de satul Poarta Albă și la 2 km nord-est de satul Nazarcea, pe malul drept al Canalului Carasu–Poarta Albă–Năvodari, în dreptul unei monu-mentale depuneri de pământ (aproximativ 550 m lungime × 230 m lățime și o înălțime mai mare de 15 m de la bază, având o structură oarecum piramidală, dimensiunile corespunzând bazei), provenite cel mai probabil de la excavările făcute în zonă pentru realizarea Canalului. Coordonatele exacte sunt: 44° 13' 55.1945" latitudine nordică; 28° 27' 28.7934" longitudine estică; X = 776228.587; Y = 309453.677 (coordonate în proiecție Stereografică 1970). Scopul deplasării noastre a fost acela de a efectua o cercetare de suprafață a zonei în care va fi construită mănăstirea și de a realiza un plan topografic al acestei zone.

Din fosta colonie de muncă, se poate răzbate cu privirea până departe, în toate direcțiile. Înspre nord-vest, în câmpul vizual se interpun parțial depunerea mare de pământ și, mai ales, malul opus al Canalului. Înspre sud-est perspectiva este limitată doar de faptul că terenul este mai ridicat (fig. 3). Aflându-te acolo și privind în jur, senzația este aceea de spațiu deschis, pustiu. Senzația este accentuată și de faptul că, exceptând iarba, în peisajul înconjurător nu există niciun fel de vegetație. Absența vegetației și formele de relief antropice

crează oarecum o imagine dezolantă. Spațiul deschis și fără copaci este pârjolit de căldură, pătruns de frig sau străbătut de vânt. În ciuda acestei impresii de pustietate, culorile cerului, ierbiile sau ale terenurilor cultivate din apropiere, împreună cu varietatea de lumini din decursul zilei, fac ca peisajul să aibă propriul său farmec.

Suprafața cercetată a fost convențional împărțită în două sectoare, în funcție de drumul Nazarcea–Poiana care le separă: sectorul de nord-vest și cel de sud-est (fig. 3). La data la care am efectuat cercetarea în ambele sectoare se găseau răspândite numeroase gunoaie, dintre cele mai diverse, deși nu a fost un spațiu special utilizat pentru depozitarea gunoiului. Conform datelor de expirare înscrise pe o serie de ambalaje și recipiente, resturile pot fi încadrate în intervalul de timp 2005 (expirare: 2006)–2012 (expirare: 2013). În plus, în sectorul de nord-vest se mai aflau aglomerări de deșeuri, unele cu aspectul unor movilițe (notate pe plan cu „M”), aglomerări de cioburi de sticlă, o movilă de bitum, fragmente masive de beton, gropi cu gunoaie și gropi săpate pe traseul unei conducte.

În *sectorul de sud-est* am înregistrat un număr de șapte construcții, pe care le-am denumit neutru „unități” (notate cu „U”, fig. 4). Atribuirea am făcut-o pe baza unor segmente de piatră și ciment vizibile în structura așa-ziselor „unități” (fig. 5). O „unitate” are beci (fig. 6). Unele dintre aceste „unități” au aspectul unor movilițe. Celelalte patru movilițe din sectorul de sud-est (notate tot cu „U”) este posibil să aparțină tot unor „unități”, dar nu era expus niciun segment din structura lor. Alături de aceste „unități” am mai înregistrat: o groapă de piatră de mici dimensiuni, în asociere cu o „unitate”; o amenajare circulară de ciment, piatră și cărămidă; un „puț” de cărămidă și ciment; patru piloni de ciment și un „beci” de piatră. În terenul arat din același sector se mai găsea o aglomerare de materiale ce ar putea proveni de la o „unitate” deranjată sau distrusă. Este posibil ca toate „unitățile” înregistrate sau o parte dintre ele să fi aparținut fostei colonii de muncă forțată comuniste. Consultând o imagine aeriană a zonei, se poate observa că numărul de „unități” din sectorul de sud-est este mai mare (fig. 7), dar respectivele „unități” nu erau vizibile la suprafața solului în momentul în care am întreprins cercetările.

În *sectorul de nord-vest* am identificat la suprafață o „unitate” în elevație și una chiar la nivelul solului. Din structura primei se vedeau treptele, în număr de trei, și fragmente de la o

²⁰ Olivier 2000.

platformă de ciment, restul fiind acoperit de pământ și iarbă (fig. 8). În cazul celei de-a doua „unități”, se putea urmări parțial traseul pereților; după cum sugerează traseul unui perete despărțitor, această „unitate” pare să fi avut mai mult de o încăpere (fig. 9). Ambele „unități” ar fi putut aparține fostei colonii de muncă. O a treia „unitate” este ulterioară perioadei detenției politice, fiind un bazin pentru deparazitat oile (fig. 10).

Măsurătorile topografice au constatat în colectarea de date altimetrice în vederea realizării curbelor de nivel, măsurarea tuturor anomaliilor vizibile pe teren, anomalii ce au constatat în mici ridicături de pământ (movilițe), dar și gropi sau resturi de structuri de beton, ciment sau cărămidă arsă. Toate măsurătorile au fost efectuate cu o stație totală, în două etape: în prima etapă, s-au colectat datele altimetrice, iar în cea de-a doua, s-au colectat anomaliile prezente pe suprafața cercetată. Au fost utilizate trei puncte de sprijin pentru realizarea tuturor măsurătorilor, amplasate arbitrar, în funcție de vizibilitatea între puncte și zona ce urma a fi măsurată. Suprafața cercetată acoperă 13,24 Ha, perimetrul fiind de 1394 m. Terenul prezintă o ușoară înclinare către Canalul Carasu-Poarta Albă-Năvodari, pe axa NV-SE (vezi profil altimetric A-B), maximul pantei fiind de 4,41°, media fiind de 1,16°, ceea ce ar reprezenta o înclinare de aproximativ 2,03%. Înălțimea maximă pe suprafața cercetată este de 67,29 m²¹, iar cea minimă de 54,75 m.

PERSPECTIVE

Pentru viitor, ar trebui cercetate prin săpături detaliate unele dintre „unități” (ideal ar fi toate), atât dintre cele care erau vizibile la suprafața solului și pe care le-am înregistrat, cât și dintre cele vizibile doar în imaginile aeriene. Demersul arheologic ar presupune investigarea relației dintre „unități” învecinate, precum și a spațiilor exterioare „unităților”. În cazul în care s-ar identifica oseminte umane, pe teren ar fi nevoie de prezența antropologilor.

Urmând exemplul cercetărilor de la Sværholt, din perimetrul fostei colonii de muncă forțată comuniste ar trebui recoltate probe de sol cu scopul determinării conținutului de fosfat anorganic, ce poate indica prezența în trecut a resturilor de oase sau a deșeurilor umane sau animale, dar și în

vederea analizei susceptibilității magnetice, ce poate indica expunerea la temperaturi înalte și, în consecință, prezența focurilor sau a vetrelor²².

Cercetările arheologice ar trebui dublate de informații culese, preferabil la fața locului, de la deținuți politici care au fost internați la Poarta Albă și de informații din arhivele fostei Securități privind planul și arhitectura lagărului.

Considerăm că merită acordată atenție inclusiv movilelor de deșeuri sau de pământ ce pot oferi date despre etapele biografice ulterioare detenției politice; pentru a le observa structura, pot fi realizate sondaje mecanice.

Pentru completarea datelor privind memoria locului sunt necesare interviuri cu populația locală de diferite vârste.

Pe lângă cercetările propriu-zise de la Poarta Albă, ar trebui verificate și alte colonii de muncă forțată de pe traseul Canalului.

Un obiectiv important de urmărit îl reprezintă legătura cu publicul. Drept urmare, ar fi necesară realizarea unor expoziții prin intermediul cărora să ajungă la public rezultatele săpăturilor arheologice, prezentate în relație cu documentele oficiale și mărturiile supraviețuitorilor.

MUȚUMIRI

Dorim să ne exprimăm recunoștința față de Părintele Iustin Petre (Mănăstirea Sfântul Ioan Casian) și față de Părintele Ștefan (Mănăstirea Poarta Albă), pentru suportul necondiționat arătat față de demersul nostru. De asemenea, suntem recunoscători Valentinei Voina de la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța pentru sprijinul acordat în vederea realizării cercetării din august 2012. Nu în ultimul rând, mulțumim lui Cosmin Ion și Marian Aurel Stanciu din satul Cheia (jud. Constanța) pentru ajutorul dat la realizarea măsurătorilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Beech 2002 – J. G. Beech, *The differing development paths of Second World War concentration camps and the possibility of an application of a principle of equifinality*, în: J. Schofield, W. Gray Johnson, C. M. Beck (ed.), *Matériel culture. The archaeology of twentieth-century conflict*, Londra și New York, 2002, p. 199–207.
- Dolf-Bonekämper 2002 – G. Dolf-Bonekämper, *The Berlin Wall: an archaeological site in progress*, în: J. Schofield, W. Gray Johnson, C. M. Beck (ed.), *Matériel culture. The archaeology of twentieth-century conflict*, Londra și New York, 2002, p. 236–248.
- Falquina Aparicio et al. 2008 – Á. Falquina Aparicio, P. Fermín Maguire, A. González Ruibal, C. Marín Suárez, A. Quintero Maqua, J. Rolland Calvo, *Arqueología de los destacamentos penales franquistas en el ferrocarril Madrid-Burgos: El caso de Bustarviejo*, Complutum 19, 2008, 2, p. 175–195.

²¹ Referința altimetrică este Marea Neagră 1975.

²² Olsen, Witmore 2012.

- Farmer 1995 – S. Farmer, *Symbols that face two ways: commemorating the victims of Nazism and Stalinism at Buchenwald and Sachsenhausen*, Representations 49, 1995, p. 97–119.
- Gallinat 2006 – A. Gallinat, 'Menacing buildings'. Former political prisons and prisoners in eastern Germany, Anthropology Today 22, 2006, 2, p. 19–20.
- Gilead et al. 2009 – I. Gilead, Y. Haimi, W. Mazurek, Excavating Nazi extermination centres, Present Pasts 1, 2009, p. 10–39.
- González-Ruibal 2012 – A. González-Ruibal, From the battlefield to the labour camp: archaeology of civil war and dictatorship in Spain, Antiquity 86, 2012, 332, p. 456–473.
- Jankauskas et al. 2005 – R. Jankauskas, A. Barkus, V. Urbanavičius, A. Garmus, Forensic archaeology in Lithuania: the Tuskulėnai mass grave, Acta Medica Lituanica 12, 2005, 1, p. 70–74.
- Jela 2006 – D. Jela, Canalul Morții, în: R. Cesereanu (coord.), Comunism și represii în România: istoria tematică a unui fratricid național, Iași, 2006, p. 126–134.
- Klausmeier 2009 – A. Klausmeier, Interpretation as a means of preservation policy or: whose heritage is the Berlin Wall?, în: N. Forbes, R. Page, G. Pérez (ed.), Europe's Deadly Century. Perspectives on 20th century conflict heritage, Swindon, 2009, p. 97–105.
- Kola 2005 – A. Kola, Archeologia zbrodni. Oficerowie polscy na cmentarzu ofiar NKWD w Charkowie, Toruń, 2005.
- Mark 2010 – J. Mark, What remains? Anti-communism, forensic archaeology, and retelling of the national past in Lithuania and Romania, Past and Present 206 (supplement 5), 2010, p. 276–300.
- Olivier 2000 – L. Olivier, L'impossible archéologie de la mémoire: à propos de W ou le souvenir d'enfance de Georges Perec, EJA 3, 2000, 3, p. 387–406.
- Olivier 2001 – L. Olivier, The archaeology of the contemporary past, în: V. Buchli, G. Lucas (ed.), Archaeologies of the contemporary past, Londra și New York, 2001, p. 175–188.
- Olivier 2008 – L. Olivier, Le Sombre abîme du temps. Mémoire et archéologie, Paris, 2008.
- Olsen 2003 – B. Olsen, Material culture after text: remembering things, NAR 36, 2003, 2, p. 87–104.
- Olsen, Witmore 2012 – B. Olsen, C. Witmore, Svaerholt: memories of a northern war site, <http://ruinmemories.org/2012/03/svaerholt-memories-of-a-northern-war-site/> (accesat: 5 noiembrie 2012).
- Petrov 2007 – Gh. Petrov, Raport privind deshumarea osemintelor lui Tira Geza din cimitirul greco-catolic din Satu Mare, http://www.crimelecomunismului.ro/pdf/ro/investigatii_speciale/raport_satu_mare_oct2007.pdf (accesat: 17 septembrie 2008).
- Petrov, Budeancă 2007 – Gh. Petrov, C. Budeancă, Raport privind sondajele arheologice efectuate în satul Hălmășău, com. Spermezeu, și pe Dealul Șasa-Poieni (jud. Bistrița-Năsăud) 24–25.04.2007, http://www.crimelecomunismului.ro/pdf/ro/investigatii_speciale/raport_spermezeu.pdf (accesat: 17 septembrie 2008).
- Pomazanski 2008 – M. Pomazanski, Proslăvirea Sfinților, în: D. Vasile (coord.), Din temnițe spre sinaxare: despre mucenicii prigoanei comuniste, Galați, 2008, p. 181–203.
- Schofield 2009 – J. Schofield, Aftermath. Readings in the archaeology of recent conflict, New York, 2009.
- Raport 2006 – Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România. Direcția generală investigații. Raport de activitate (mai–decembrie 2006): http://www.crimelecomunismului.ro/pdf/ro/rapoarte/raport_de_activitate_2006.pdf (accesat: 2 ianuarie 2012).
- Tismăneanu et al. 2007 – V. Tismăneanu, D. Dobrinu, C. Vasile (ed.), Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România: raport final, București, 2007.
- van der Hoorn 2003 – M. van der Hoorn, M. (2003), Exorcizing remains. Architectural fragments as intermediaries between history and individual experience, JMC 8, 2003, 2, p. 189–213.

LISTA ILUSTRAȚIEI

- Fig. 1. Poarta Albă: fundațiile paraclisului (sursa: toate fotografiile au fost făcute de Radu-Alexandru Dragoman).
- Fig. 2. Poarta Albă: vedere generală asupra sitului.
- Fig. 3. Poarta Albă: arealul cercetat în august 2012 (sursa: toate planurile topografice au fost făcute de Mihai Florea).
- Fig. 4. Poarta Albă: „unități”.
- Fig. 5. Poarta Albă, sectorul de sud-est: segment vizibil din structura unei „unități”.
- Fig. 6. Poarta Albă, sectorul de sud-est: „unitate” cu beci.
- Fig. 7. Poarta Albă: imagine aeriană.
- Fig. 8. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: „unitate” cu aspect de moviliță, cu trepte și platformă din ciment.
- Fig. 9. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: perete despărțitor al unei „unități”.
- Fig. 10. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: bazin utilizat pentru deparazitarea oilor.

Fig. 1. Poarta Albă: fundațiile paraclisului (sursa: toate fotografiile au fost făcute de Radu-Alexandru Dragoman).

Fig. 2. Poarta Albă: vedere generală asupra sitului.

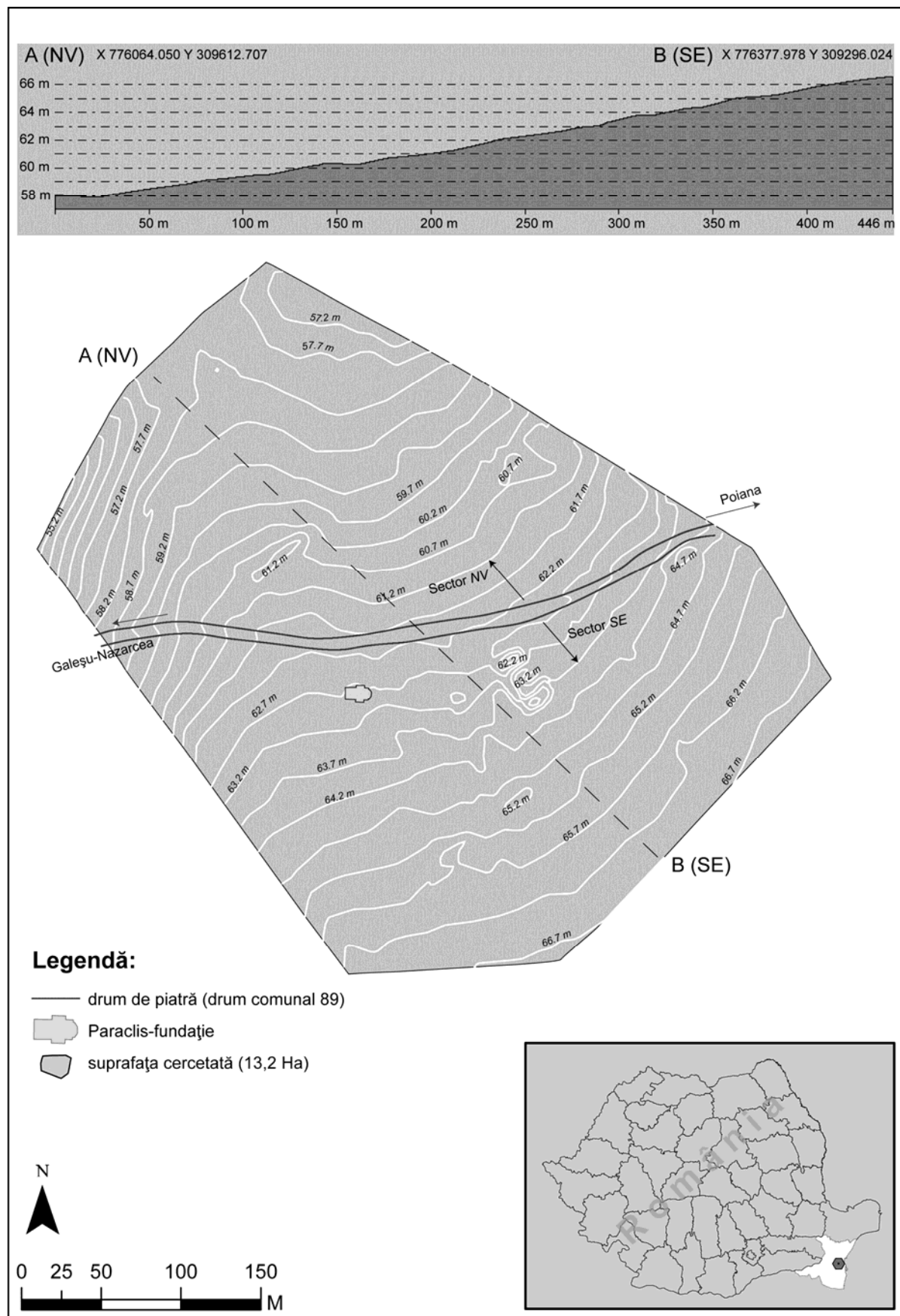

Fig. 3. Poarta Albă: arealul cercetat în august 2012 (sursa: toate planurile topografice au fost făcute de Mihai Florea).

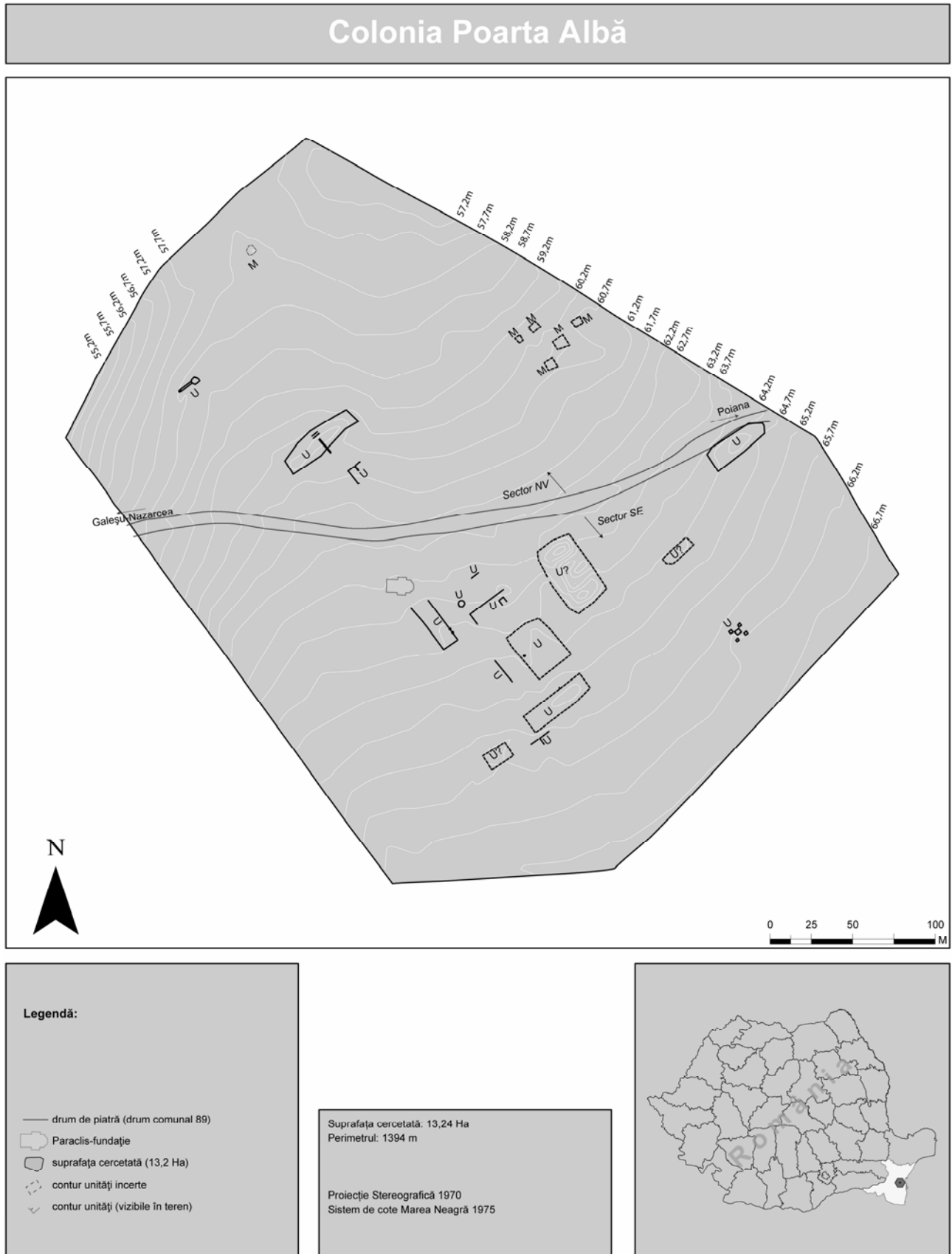

Fig. 4. Poarta Albă: „unități”.

Fig. 5. Poarta Albă, sectorul de sud-est: segment vizibil din structura unei „unități”.

Fig. 6. Poarta Albă, sectorul de sud-est: „unitate” cu beci.

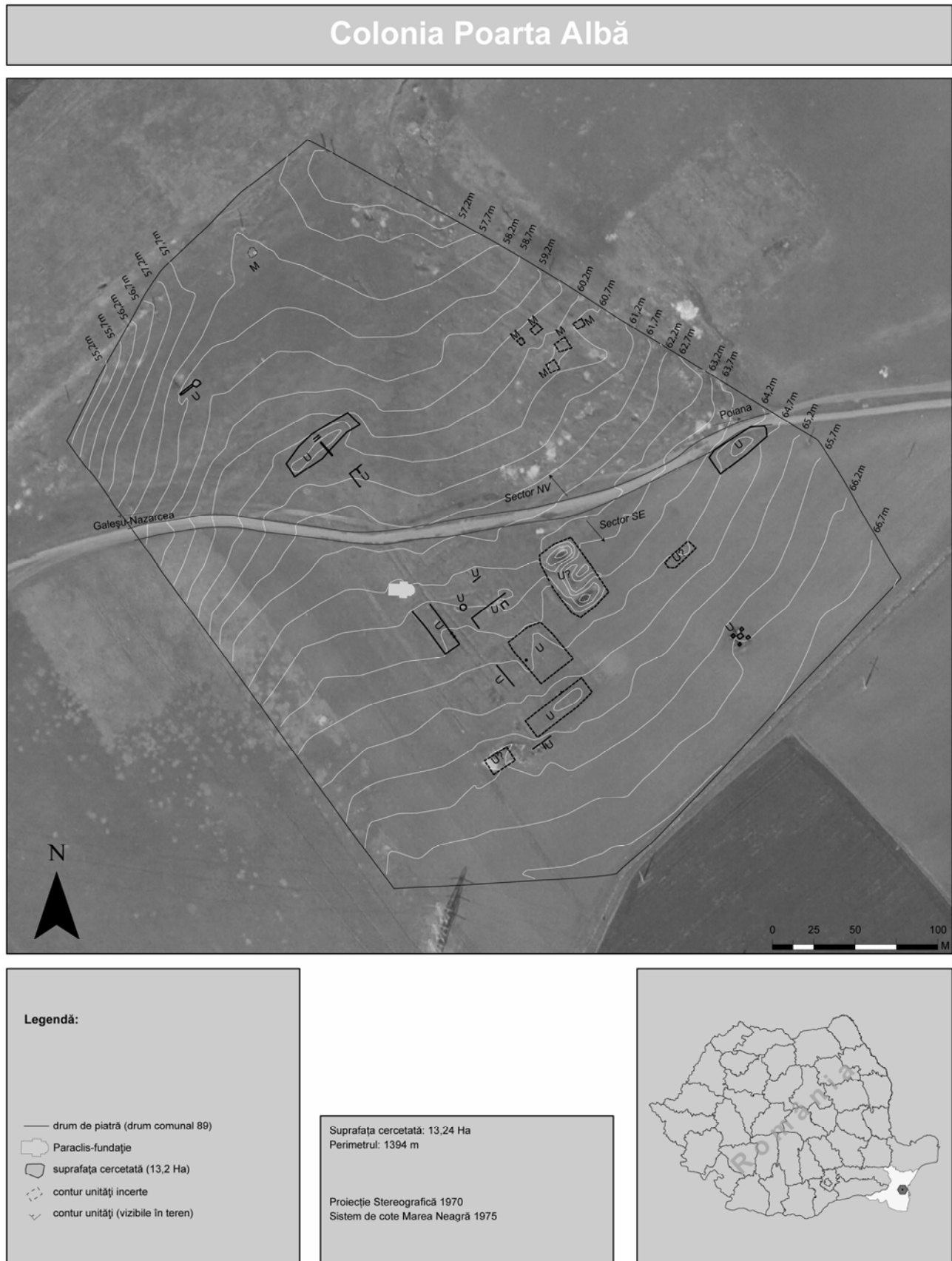

Fig. 7. Poarta Albă: imagine aeriană.

Fig. 8. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: „unitate” cu aspect de moviliță, cu trepte și platformă din ciment.

Fig. 9. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: perete despărțitor al unei „unități”.

Fig. 10. Poarta Albă, sectorul de nord-vest: bazin utilizat pentru deparazitarea oilor.